

Olav Anders Øvrebø

Omskolering av portvakter

NTB gjorde meg til en ekte portvakt. Under lange nattevakter på innenriksdesken på begynnelsen av 1990-tallet var den viktigste oppgaven å bestemme hvilke artikler fra de rykende ferske avisene som var verdige til å "saksnes", altså sendes ut til alle NTBs kunder som korte sitatsaker. Noen meter unna, på utenriksdesken, satt en kollega og valgte på samme måte ut noen få meldinger fra den strie strømmen av stoff fra de internasjonale nyhetsbyråene. Utenrikskollegaen tilhørte på den tiden en liten, eksklusiv gruppe av nordmenn med tilgang til nyhetsstrømmen fra utlandet.

De samme oppgavene utføres av journalister i dag, men på bare 15 år er betingelsene radikalt forandret. Hvem som helst kan ignorere NTB-portvaktens beslutninger og gå direkte til kildene for innen- og utenriksnyheter. Hvermannsen kan også lage sine egne nyheter og kommentarer, og sende dem ut til "kundene" minst like hurtig som NTBs nattevakter var i stand til den gang.

Portvaktmetaforen er overmoden for utskiftning. Her trengs definitivt nyorientering, men hva skal portvakten omskoleres til? I det følgende vil jeg med utgangspunkt i tre eksempler forsøke å vise hvordan Internettets sjangrer og normer påvirker journalistikken og hvordan vi tenker om den.¹

Om et skjelv i Sverige

25. september 2008 ble partiene i den svenske koalisjonsregjeringen enige om 15 tillegg til og forandringer av en lov som var blitt vedtatt av Riksdagen bare tre måneder tidligere. FRA-loven, som den er mest kjent som, gir Forsvarets radioanstalt rett til å kontrollere telefon- og datatrafikk inn i og ut av Sverige.

I løpet av måneden 27. mai–27. juni skrev svenske bloggere totalt 7175 innlegg om FRA-loven (Twingly 2008). Perioden dekker de tre ukene før og en uke etter

¹Artikkelforfatteren har til dels deltatt i debatter om eksemplene han omtaler, og bestreber seg her på en mest mulig nøytral framstilling av saksforløpene.

avstemningen i Riksdagen 17. juni. Aktiviteten toppet seg like etter avstemningen med 881 innlegg per dag. Innholdsmessig var den største kategorien innlegg bloggernes meningsytringer om FRA-loven. Andre populære kategorier var debatt om selve avstemningen i Riksdagen, referater av hva andre skrev om loven og faktabasert argumentasjon om den.

Denne enorme og vedvarende interessen blant bloggere for en enkelt politisk sak har i Sverige blitt kalt "Bloggbävningen". Mediekommentator Martin Jönsson i Svenska Dagbladet har utropt den til årets mediehendelse i 2008. Årsaken er først og fremst at bloggskjelvet synes å by på det første overbevisende skandinaviske eksemplet på at en av nettets nye sjangrer, den uavhengige bloggen, kan ha en selvstendig betydning for opinionsdanning i offentligheten:

Bloggbävningen har inte lyckats riva upp lagförslaget. Men den är det hittills tydligaste exemplet på hur sociala medier kan sätta debattagendan för hela det politiska och mediala samtalet. Inte ens när regeringen lovade skattesänkningar för 15 miljarder i tisdags gav det större eko än de protester som bloggösfären initierat kring FRA inför riksdagens öppnande. Det säger en del. Så här ser helt enkelt medielandskapet och opinionsbildningsarenan ut nuförtiden. Mer svårregisserat. Mindre förutsägbart. Mycket mer intressant (Jönsson 2008).

En blogg er en relativt hyppig oppdatert webside med daterte tekstinnlegg, ordnet i omvendt kronologisk rekkefølge, altså med det ferskeste innlegget øverst. De fleste blogger skrives i en personlig stil og inneholder ofte hyperlenker til noe bloggeren har lest på en annen nettside. Bloggen kan ha nær sagt hva som helst som tema. Den største andelen blogger formidler da også først og fremst ganske privat informasjon ment for en liten krets av venner og familie. De bloggene det dreier seg mest om her er det som kan kalles allmennblogger, der bloggerens intensjon er å delta i samfunnsdebatten og ta for seg temaer av allmenn, offentlig interesse (Øvrebo 2006:16).

Meningsytringer og debatt preget en stor andel av innleggene under "bloggbävningen". Det passer godt med en utbredt oppfatning av bloggere:

Mennesker med mye fritid, væpnet med datamaskin og bredbåndsforbindelse, som ytrer seg, gjerne ikledd pyjamas, mer eller mindre informert og skråsikkert om verdenshendelsene. Men dette er ikke hele bildet, ifølge Martin Jönssons oppsummering av bloggskjelvet. Bloggernes bidrag til FRA-debatten inneholdt også journalistiske undersøkelser og dokumentasjon og en kreativ utnyttelse av nettets tekniske muligheter. Dessuten var det, ikke minst, mange innslag av ren aktivisme.

I denne sammenheng er det viktigste hva bloggskjelvet forteller om forholdet mellom bloggerne og de etablerte mediene, mellom de uavhengige skribentene og de "ekte" journalistene. Grundige studier mangler foreløpig. Basert på det tilgjengelige materialet går det likevel an å peke på to mønstre: sprikende nyhetskriterier og begynnende symbiose. Medienes dekning var sterkere konsentrert om et kortere tidsrom enn bloggernes. En uke før avstemningen var det svært få saker i mediene om FRA-loven, men over 200 daglige blogginnlegg. Dette vil jeg tolke som utslag av ulike kriterier for hva som er godt stoff. Journalister vil typisk jakte på informasjon som "bringer saken videre". Et eksempel kan være en uttalelse fra en politiker som kan tolkes som at partiet hennes er på gli mot et nytt standpunkt i saken. Et annet eksempel kan være helt nye opplysninger om hvilke overvåkningsmuligheter FRA-loven gir Forsvarets radioanstalt. Hvis journalistene derimot ikke lykkes med å finne ny informasjon eller vinklinger som bringer saken videre, vil de heller la være å omtale den. Å kverne videre på det de oppfatter som kjent informasjon, vil journalister oppfatte som uprofesjonelt. Men bloggere deler ikke nødvendigvis denne vurderingen. En blogger kan godt agere som journalist, aktivist og kommentator samtidig. I en sak som FRA-loven vil svært mange av bloggerne nettopp motiveres av at de har tatt stilling til loven, og de vil være helt åpne om dette standpunktet. Bloggeren vil drive saken videre ved å gjenta og utdype sin egen argumentasjon, men også ved å grave fram ny informasjon. En blogger kan være åpen aktivist og slik bryte med en journalistisk norm, men dette er ikke noe hinder mot at hun finner fram til hittil ukjente opplysninger. Tvert imot, etter hvert som bloggeren setter seg bedre inn i en sak, øker sannsynligheten for at hun også finner fram til fakta som de etablerte mediene har oversett eller misforstått. Bloggerne er mange, og mediene har tross alt begrensede ressurser. Bloggerne opprettholdt sin interesse for FRA-loven også etter avstemningen i Riksdagen. Gjennom sommeren og fram til 1. september varierte antall daglige innlegg om FRA-loven mellom ca. 100 og 200.

Ulik motivasjon gir ulike vurderingskriterier. Slik kan bloggere holde debatten om en sak varm seg imellom, mens den er usynlig i mediene. Om summen av bloggernes innsats beveger opinionen, er nok vanskelig å måle. Men de kan bidra til å holde interessen oppe, og øke sannsynligheten for at saken plukkes opp i mediene igjen. Jönsson mener det er liten tvil om at bloggskjelvet bidro til at mediene vurderte saken annerledes enn de ellers ville gjort. I så fall kan vi snakke om en symbiose mellom mediene, der bloggere leverer originalt materiale som mediene kan gå videre med (altså ikke bare motsatt, der bloggere kun kommenterer og morer seg over hva mediene skriver). Dette krever selvsagt at journalistene i det hele tatt følger med på hva bloggerne publiserer. Det meste tyder på at de gjorde det i FRA-saken – kanskje at den til og med var et gjennombrudd. En optelling viser at 19 prosent av artiklene i mediene henviste til blogger under "bloggbävningen" (Palm 2008). I andre svenske nyhetssaker som har ført til stor aktivitet blant bloggere, har andelen blogghenvisninger vært mye lavere.

Erfaringene fra bloggskjelvet synes å stemme ganske godt overens med et av de viktigste gjennombruddene for blogging i USA, uttalelsene som ble oppfattet som rasistiske og førte til at Trent Lott måtte trekke seg som republikanernes majoritetsleder i Senatet i 2002 (et mer entydig utfall enn i FRA-saken). Også her sørget bloggere for å holde saken varm mens mediene viste liten interesse. En nærstudie av forløpet ga derimot ikke støtte for at bloggerne kan ta "æren" for at Lott gikk av – det var først da de store redaksjonene tok ordentlig tak i saken at presset økte mot Lott (Scott 2004). Lott-saken viste først og fremst at bloggere, når de opptrer i fellesskap, og særlig på tvers av høyre-venstre-skillene som i denne saken, kan påvirke medienes dagsorden. Altså igjen et eksempel på symbiotiske tilstander.

Lott-saken fikk fort en slags legendestatus blant bloggere, og det kan kanskje også skje med FRA-saken. Synspunktene på bloggernes betydning har hatt en tendens til å være polariserte. Enten er blogging grasrotrevolusjonen som vil feie vekk de gamle, elitistiske mediene og skape et ekte mediedemokrati. Eller blogging er et forfallstegn, der diletanter, fantaster og ekstremister dessverre har fått en mulighet til å spre sine skadelige synspunkter. Man kan saktens finne enkeltteksempler som støtter begge syn. Etter noen års erfaring med blogging og annen brukerstyrt publisering, begynner det

imidlertid å bli mulig å se mer nøkternt på muligheter og begrensninger. Man kan begynne med å observere ulikheter i utviklingsveier og -nivåer. Blogger vil ha ulik betydning i ulike land, fordi de vil utvikle seg innenfor ulike pressetradisjoner og politiske tradisjoner. Bloggernes rolle blir selvsagt ikke den samme i Shanghai, Teheran og Tromsø. Men selv naboland med mye til felles kan utvikle seg ulikt. Bloggskjelvet i Sverige var overraskende å følge fra Norge i 2008 fordi det var vanskelig å forestille seg at noe tilsvarende kunne skje her. Forholdene må ligge til rette for et bloggskjelv: det må være et ganske stort antall allmennbloggere; de må forholde seg aktivt til hverandre ved lenking til og kommentering av innlegg; det må være en infrastruktur til stede som gjør det lett å oppdage andre blogger, for eksempel portaler med lister over blogger med mest trafikk og flest inngående lenker; et betydelig antall bloggere må interessere seg for den samme saken på samme tid. Flere av disse faktorene har manglet i Norge.

Bloggskjelvet om FRA-loven indikerer at uavhengige bloggere begynner å finne sin plass i den større medieoffentligheten. Bloggere kan yte bidrag til offentligheten på mange måter. Blant de mulige rollene er fagekspert, aktivist med journalistisk teft, skarpsindig kommentator. Mange bloggere utfører altså journalistikkliknende arbeid. De innhenter, vurderer og publiserer informasjon, refererer og kommenterer aktuelle hendelser og henvender seg til et samfunnsinteressert publikum. For journalisten blir det å følge blogger en del av hverdagen. Bloggerne blir mulige kilder, men også kritikere av journalistens vinklinger og faglige dyktighet. Egne erfaringer med research og publisistisk virksomhet kan gjøre bloggerne til bedre informerte mediekritikere og -konsumenter.

Om barbarer og redaktører

I oktober 2008 la fagbladet Journalisten om sine nettsider. Blant endringene var et nytt system for håndtering av leserkommentarer. Den gamle løsningen innebar at alle leserkommentarer ble lest av redaksjonen før de ble publisert. Med det nye systemet blir kommentarene publisert umiddelbart. Redaksjonell kontroll og eventuell endring eller sletting av innlegg skjer etter publiseringen. Leserne kan kommentere under psevdonym, men må registrere seg med mobiltelefonnummer og logge seg inn før de kan skrive innlegg.

Nettkommentarer fra leserne kan håndteres på ulike måter, og det finnes ingen enhetlig praksis i norske medier. De fleste tillater etter hvert leserne å bidra med kommentarer, i hvert fall på noen artikler (noen medier har også egne diskusjonsfora). Noen har forhåndskontroll av alle innlegg, men i 2008 hadde antakelig de fleste umiddelbar publisering. Noen krever registrering og innlogging, andre gjør det ikke. Noen krever at leserne opererer under fullt navn, andre tillater psevdonymer.

Et ytterpunkt i kommentarpraksis vil altså være å tillate leserkommentarer uten forhåndskontroll, uten innlogging og uten krav om å skrive under fullt navn. I den andre enden av skalaen kan vi plassere medier som kontrollerer alle innlegg før publisering og krever innlogging og signering med fullt navn (og har rutiner for å sjekke at leseren oppgir sitt riktige navn). Med sin nye linje kan en si at Journalisten og ansvarlig redaktør Helge Øgrim plasserte seg et sted midt på skalaen. Denne vurderingen forutsetter imidlertid at de ulike elementene i kommentarpraksis anses som like viktige. Det er ikke selvsagt. For enkelte går det avgjørende skillet mellom forhåndskontroll eller ikke forhåndskontroll. En uke etter nylanseringen ble nettavisen Journalisten.no diskutert på et landsstyremøte i Norsk Journalistlag (NJ), fagbladets eier. Der ble redaktøren ifølge avisens eget referat utsatt for "massiv kritikk" for beslutningen om å tillate leserinnlegg uten forhåndskontroll (Olsson 2008). Ingen landsstyremedlemmer støttet den nye linjen. Øgrim ble beskyldt for "grell arroganse" og for å være "umusikalsk". NJs offisielle linje har i flere år vært at debattene i nettmedier må forhåndsredigeres (Heftøy 2008). Landsstyret ble irritert over at redaktøren avvek fra denne linjen.

Debatten om nettdebatten har vært en gjenganger i mediekretser i flere år. Den har en tendens til å blusse opp når lesere bryter nettmedienes egne debattregler, særlig forbudet mot sjikane og rasistiske utsagn. Som i striden om Journalistens kommentarlinje følger debatten stort sett alltid de samme frontene. Den ene siden roper etter forhåndskontroll av alle innlegg før publisering (med påfølgende eventuell redigering eller avvisning). Denne siden ønsker å redigere nettdebattene på samme måte som papiravisens leserbrevspalte. På den andre siden står de som mener at forhåndskontroll ville være ødeleggende for nettdebatten. Den ville ta bort spontaniteten og føre til et dramatisk fall i interessen for å delta i debatter på nettet, mener de.

Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening står på hver sin side i denne debatten. I forbindelse med revisjon av pressens Vær Varsom-plakat i 2005 ville NJ ha inn et krav om forhåndskontroll. Redaktørforeningen vant fram. Det er imidlertid ikke mulig å snakke om en enhetlig front blant disse foreningenes medlemmer. Det finnes journalister – særlig blant dem med erfaring fra nettmedier – som er imot forhåndskontroll, og det finnes redaktører som ønsker det (og som også praktiserer det i egen virksomhet).

Bredere studier av nettdebattenes kvalitet har vært mangelvare. Når debatten om nettdebatten så ofte tar utgangspunkt i negative enkeltteksempler, er det ikke rart den blir polarisert. En norsk undersøkelse av nettdebatter i to regionaviser utført i 2005 viste at saklighet og begrunnede påstander var langt vanligere enn verbale sleivspark (Skogerbø og Winswold 2008). Mange av nettdebattantene var opptatt av at det har egenverdi å delta i det offentlige ordskiftet. Denne undersøkelsen tydet på at nettdebatten har pådratt seg et ufortjent dårlig rykte.

Debatten om nettdebatten har i flere år kontinuerlig hatt forhåndskontroll av innlegg som hovedtema. Ser en på detaljene i hvordan mediene håndterer nettdebattene i praksis, har det imidlertid vært bevegelse i den samme perioden. De forskjellige mulighetene for innlogging og identitetskontroll tas i bruk av flere. Det arbeides med å utvikle publiseringsystemene slik at de fremmer kvalitet i debattene. Mange redaksjoner har etter hvert skaffet seg dyp erfaring med hvordan nettdebatter kan styres også uten forhåndskontroll.

Mangfoldet av praktiske tilnæringsmåter til nettdebatten tyder på at journalist- og redaktørrollene også her orienterer seg i nye retninger. Leserbreve- og debattredaktørens rolle var ikke noe å lure på. Man måtte velge blant innleggene, det var ikke plass til å sette alle på trykk. Innlegg ble refusert eller skrevet om. Det ble sjelden redegjort for vurderingskriteriene. Dette var debattvarianten av portvaktmakt. Nettet har forandret betingelsene også her. Plassen er ikke lenger knapp. Men framfor alt er ikke journalister og redaktører lenger alene om å bestemme den offentlige debattens skrevne og uskrevne regler. Nettpublikumet kan diskutere på VGs, BTs eller lokalavisens nettsider, men de kan også ytre seg helt andre steder – i

diskusjonsfora som ikke er knyttet til en redaksjon, på blogger og i nettsamfunn. Her utvikles debattnormer og forventninger om hvordan debatter skal føres, og disse vanene tar folk med seg til de redaksjonelle nettsidene. Uansett standpunkt i prinsippdebatten om forhåndskontroll er dette noe journalister og redaktører må forholde seg til.

Hva er så sannsynlige utviklingsveier for journalistrollen på debattfeltet? Én mulighet er at den strenge ordstyreren viker plassen for tilretteleggeren, som har som sitt fremste mål å dyrke fram en god debattkultur på nettsidene. Dette krever nok at mediene bruker mer ressurser på denne delen av virksomheten enn de fleste har vært villige til å sette av hittil. Ett synspunkt som ofte fremmes, er at debattene blir bedre av at deltakerne opererer under fullt navn. Det snakkes om å ansvarliggjøre debattanten. Når man må være innlogget for å kunne kommentere, blir det også mulig å samle hver brukers innlegg på én side. Dermed kan debattantene undersøke hverandres "debattkarriere", og slik bedre vurdere hvem det er verdt å involvere seg i en diskusjon med.

Det er sannsynlig at noen medier tok lett på arbeidet med nettdebatten de første årene. Den gikk mer eller mindre av seg selv. Overtramp kunne bortforklares med en henvisning til det positive ved at flere nå får ytre seg. Ytringsfrihetsargumentet kan imidlertid også bli mer lettvint enn godt er. Man kan hevde: Eksistensen av et prinsipielt uendelig mangfold av ytringsarenaer gjør det mindre prekært at hver redaksjon lar alle si alt. Redaksjoner kan lære av blogger og nettsamfunn, der det gjerne er færre deltakere og større oversiktighet. Mange har erfart at den beste debatten kommer når debattens "eier" er en aktiv deltaker. Nettdebattanter har generelt ikke noe imot at den som er vert for debatten også tar et aktivt ansvar for egen debatt, og til og med går til skritt som å suspendere eller ekskludere den som ikke skikker seg. Slik kan en redaksjon nettopp ved å drive en meget aktiv tilrettelegging, røkting og inngripen i nettdebatten skille seg ut fra de fora der ingen legger seg opp i hva som skrives. Der noen bryr seg, vil det også være mer attraktivt å delta – en slik effekt er iallfall mulig å tenke seg. Forutsetningen er at man er villig til å gi avkall på lesere som ikke aksepterer et slikt regime. Debatten om nettdebatten kan i framtiden komme til å dreie seg vel så mye om slike avveininger som om forhåndskontroll.

Om etikk og illojalitet i nettverkene

13. august 2008 kl. 14.32 var NRK først ute med nyheten om at regjeringen ville heve den havarerte russiske krysseren "Murmansk". Fem minutter etter ble en artikkel om saken også publisert på VG Nett. "Fiskeri- og kystminister Helga Pedersen bekrefter overfor NRK at vraket nå skal heves," skrev VG. Intet uvanlig ved dette, slik har mediene sitert hverandre i årtier. Det nye i forhold til hevdvunnen sitatpraksis var at VG-redaksjonen hadde utstyrt ordet "NRK" i sitatet over med en hyperlenke (heretter: lenke) direkte til den aktuelle artikkelen på NRKs nettsted.

Det er mange aspekter ved web-utviklingen som har voldt journalister hodebry. Hvordan de skal forholde seg til lenking er ett av dem, og dette er ikke et banalt spørsmål. Muligheten til å lage lenker mellom websider (eller "hypertekstdokumenter") er selve essensen av World Wide Web. Norske medier har laget nettaviser siden 1995. Disse har selvsagt inneholdt lenker – man kan ikke godt klikke seg rundt i en nettavis uten. Men lenkene har i flesteparten av disse over ti årene nesten uten unntak ledet leseren til nettmediets egne sider. Svært sjelden har man kunnet klikke seg til andre mediers sider eller noen av de andre milliardene dokumenter som er tilgjengelige lenkemål.

Journalister arbeider med og siterer kildemateriale hele tiden. De har eksplisitte, selvpålagte etiske regler som formaner til åpenhet om kildebruk. Slik sett burde man kunne forvente at journalistene ville gripe mulighetene til å lenke med stor iver. Her kunne man ikke bare sitere kildene, men også ved en enkel lenke tilby leseren samme tilgang til kilden, muligheten til ytterligere fordypning i temaet og anledning til å overprøve om journalisten har forstått hva saken dreier seg om.

Årsakene til nølingen er flere. Mange nettredaktører har forbudt journalistene å lenke til andre sider enn sin egen (noen hadde i 2008 fortsatt dette som offisiell linje). Begrunnelsen var at slike eksterne lenker ville sende leseren vekk fra nettmediet, noe som ville representere et rent økonomisk tap. Nettmediene lever som kjent av å selge annonser. Andre har hatt et mindre bevisst forhold til problematikken, og manglende kunnskap og interesse blant redaktører og journalister har fått bestemme

lenkepolitikken. I mange år betydde dette i praksis tilnærmet null eksterne lenker i nettmedier.

Deler av avisbransjen har radikalisert de restriktive redaktørenes linje og tatt opp kampen mot selve prinsippet om at alle dokumenter som er publisert på weben kan knyttes sammen med lenker. Resonnementet her er at det er opp til hver enkelt nettside, for eksempel en nettavis, å bestemme hvilke sider på ens egen nettside det er tillatt å lenke til. Ved å tvinge andre nettpublisister til å lenke kun til nettmediets startside, ville man sikre at leserne først måtte besøke den siden der mesteparten av reklameinntektene ble generert. Spesielt danske mediebedrifter har kjempet for en slik linje, og har ført rettssaker mot søkemotorer som har laget tjenester på grunnlag av lenker direkte til enkeltartikler i nettmedier. Det var i 2008 fortsatt Danske Dagblades Forenings offisielle linje at det skal være ulovlig med "systematisk og gjentatt lenking" til nettmedienes sider i kommersielt øyemed – en praksis avisutgiverne anser som illojal (Hansen 2008).

Kontrasten mellom nettmedienes og bloggernes lenkepraksis kunne ikke vært større. Blant bloggere utviklet det seg helt fra starten en uskrevet norm om at man skal lenke til relevante dokumenter og kilder man har brukt under arbeidet med innlegget, og som kan kaste mer lys over saken. En kan si at ur-bloggen hovedsakelig inneholder lenker til interessante sider bloggeren har funnet og vil dele med andre. Lenking brukes også aktivt for å bygge relasjoner til andre bloggere.

Først i 2008 syntes norske journalister og redaktører for alvor å oppdage lenkingens muligheter (enkelte var selvsagt mye tidligere ute). En sjefredaktør i en middels stor dagsavis skrev på sin egen blogg:

Hvis man ikke lenker aktivt til kildene, så snyter man leserne, snyter kildene, misbruker nettets muligheter – og jeg mener også det bryter med intensjonen i Vær Varsom-plakaten (Bore 2008).

Redaksjonsklubben i en nettavis tok til orde for å innføre en felles lenkepolitikk for norske journalister (Løwe 2008). Forslaget ble blant annet begrunnet med at konsekvent lenking til originalkilden når man siterer andre medier – slik VG gjorde i

eksemplet over – ,ville gjøre det mer lønnsomt å bruke ressurser på å lage egne saker ved at flere lesere ble dirigert til originalsaken. Nettopp den store andelen "klipp og lim"-saker fra andre medier er en årsak til at nettmedier fortsatt har lavere status enn TV og papiravis i journalistkretser.

I Norge har de etablerte mediene så langt klart å tilpasse seg nettet godt, på den måten at de har en sterk posisjon blant publikum også her. Et åpnere syn på lenking kan føre til nytenkning om hva denne posisjonen innebærer av muligheter og forpliktelser i en mer og mer nettbasert offentlighet, også utover det å lenke til kilder. Underskogen av blogger, nettsamfunn og andre alternative nettaktører vokser hele tiden. Redaktører uttaler seg gjerne positivt om de økte ytringsmulighetene denne utviklingen skaper. Ved å gi slike små, frivillige aktører oppmerksomhet i form av lenking, kan de store mediene bidra til å styrke det framvoksende mangfoldet. I annen halvdel av dette tiåret har det vokst fram en erkjennelse om at slik aktiv relasjonsbygging også kan styrke ens egen posisjon, ved at bloggere og andre blir mer tilbøyelige til å lenke tilbake. Slik lenking bidrar blant annet til å gjøre nettmediet mer synlig i søkemotorer som Google, nettets viktigste distribusjonskanal.

Den gryende erkjennelsen av lenkingens potensial legger altså til rette for – eller tvinger fram – enda en journalistisk nyorientering. Mediene er vant til å omtale seg selv som offentlighetens viktigste institusjon. Nå har de fått konkurranse og kan ikke ta denne posisjonen for gitt. Men de kan redefinere seg som sentrale knutepunkter i en mangslungen nettverks-offentlighet.

Den tøyelege journalisten

NTB ble grunnlagt i 1867 og eksisterte fortsatt i 2008. Journalistene der gjør mye av det samme som de alltid har gjort. Men i 2008 hadde nyhetsbyrået noe helt nytt i forhold til min tid der på 1990-tallet: en redaksjonell regel om å "lenke til alle kilder det går an å lenke til og som er relevante for saken vi sender ut". Sitatet stammer fra NTBs nyhetsredaktør og er tidstypisk nok hentet fra en diskusjon i kommentarfeltet i en avisredaktørs blogg (Bjellaanes 2008).

Også ur-portvaktene blant journalister var i 2008 altså noe annet og mer: å velge ut lenker innebærer også å være en slags kurator. Å bestemme hva som er verdt å lenke

til, innebærer noe mer enn å opplyse om nyhetsmeldingens kildegrunnlag. Å lage en lenke er også å bidra til nettets evige, organiske vekst, siden å lenke også er å gi en nettside en stemme i konkurransen om oppmerksomhet. Lenker er også makt.

Blogging og annen brukerstyrt publisering har endret medielandskapet, i prinsippet og etter hvert også i realiteten, slik "bloggbävningen" viser. Striden om hvordan kommentarfeltet skal styres vitner om at journalister er inne i en mental omstillingsprosess, der de begynner å venne seg til at publikum ønsker å kommunisere om nyhetene, ikke bare konsumere dem. Og den først svært motstrebende, deretter mer positive holdningen til lenking som journalistisk virkemiddel, forteller om en yrkesgruppe som begynner å forsone seg med selve grunnlaget for omstruktureringene Internett forårsaker.

Journalister har alltid hatt flere roller til disposisjon enn portvakten. Den er valgt her for å skape størst mulig kontrast til utfordringene dagens journalister møter. Av eksemplene kan flere mulige rollebeskrivelser avledes: kurator, ordstyrer, tilrettelegger, oppsynsmann. De fleste av disse har historiske røtter i oppgaver journalister alltid har utført. Det burde gjøre tilpasningsarbeidet overkommelig. Journalister opplever i dag fordelene og ulempene ved ikke å tilhøre en sterkt beskyttet og regulert profesjon. Plutselig kommer en hel bråte mennesker uten pressekort og utfører mange av de samme oppgavene. Det kan journalistene vanskelig bekjempe. Men så kan de snu til sin fordel at portene rundt deres egen yrkesgruppe er så dårlig bevoktet: de kan tøy og bøye yrkesbeskrivelsen til den igjen passer omgivelsene, selv om virkeligheten kanskje aldri blir så forutsigbar igjen som den syntes på NTBs desk i 1992.

Litteratur

Hansen, Tine Brødegaard (2008): "Information ønsker Google News",
Mediawatch.dk.

<http://mediawatch.dk/artikel/store-medier-burde-trykke-google-i-haanden>

Heftøy, Jens Egil (2008): "Journalisten-redaktør trosser eieren", Kampanje.com.
<http://www.kampanje.com/medier/article351601.ece>

Bjellaanes, Ole Kristian (2008): Kommentar til blogginnlegg hos Geir Arne Bore. <http://tinyurl.com/aea4wm>

Bore, Geir Arne (2008): "En lenke til framtiden", blogginnlegg. (<http://borebloggen.blogspot.com/2008/10/en-lenke-til-framtiden.html>)

Jönsson, Martin (2008): "Klara siffror om bloggösfarens betydelse", svd.se. <http://blogg.svd.se/reklamochmedier?id=9321>

Løwe, Kristine (2008): "Vil klipp og lim-journalistikken til livs", Journalisten.no. <http://www.journalisten.no/story/54748>

Olsson, Terje I. (2008): "Massiv kritikk av Journalistens redaktør", Journalisten.no. <http://www.journalisten.no/story/55319>

Palm, Matti (2008): "Bloggbävningen i medierna", Greenhill Relations (blogginnlegg). <http://greenhillrelations.se/2008/09/bloggbavningen>

Scott, Esther (2004): "'Big Media' meets 'The Bloggers'": Coverage of Trent Lott's remarks at Strom Thurmond's birthday party," Joel Shorenstein Center on the Press, Politics and Public Policy for use at the John F. Kennedy School of Government. Abstract her: <http://www.ksgcase.harvard.edu/casetitle.asp?caseNo=1731.0>

Skogerbø, Eli og Marte Winswold (2008): "Nettet som debattarena" i Enli, Gunn og Eli Skogerbø (red.): *Digitale dilemmaer: nye medieformer, nye utfordringer*. Oslo: Gyldendal

Twingly (2008): Bloggbävningen: Debatten om FRA-lagen – en jordbävning i bloggösfären. Rapport. <http://tinyurl.com/dhcdco>

Øvrebø, Olav Anders (2006): "Under medienes overflate". Prosjektrapport. Lastes ned fra: <http://www.oov.no/prosjekter/undermedienesoverflaterapport.html>